

TERMINOLOGICKÝ SLOVNÍK K PŘEDMĚTU HOSPODÁŘSKÉ DĚJINY (5HD200)

Slovník vznikl v rámci projektu IRS Inovace didaktických pomůcek k předmětu Hospodářské dějiny 5HD200 č.14/2015, jehož řešitelský tým tvořili členové Katedry hospodářských dějin NF VŠE v Praze.

Je třeba upozornit, že pojmy nejsou vysvětlené vyčerpávajícím způsobem. Jejich výběr a definice odpovídají obsahu a pojetí přednášek úvodního kurzu z hospodářských dějin 5HD200 Hospodářské dějiny. Terminologický slovník je určen především pro studijní a výukové účely výše uvedeného předmětu, nikoli jako univerzální výkladový slovník. Neprošel jazykovou ani redakční úpravou.

4. PŘEDNÁŠKA

Světová ekonomika a protekcionismus v 2. polovině 19. století. Dopady průmyslové revoluce na příkladu Velké Británie a Francie ke konci 19. století.

Cobden-Chevalierova smlouva

– britsko-francouzská obchodní smlouva z roku 1860 mezi představiteli obou států. Díky smlouvě byla snížena francouzská cla na většinu britských průmyslových výrobků a britská cla na francouzská vína a brandy. Obchod obou zemí se v těchto položkách zdvojnásobil. Smlouva byla vypovězena Francií v roce 1892.

Druhá vlna průmyslové revoluce

– viz 3. přednáška.

Dlouhá krize

– první globální hospodářská deprese postihující Spojené státy americké a vyspělé evropské země v 70. letech 19. století. Byla zapříčiněna spekulacemi s akciemi a přeinvestováním odvětví železniční a lodní dopravy zejména v Německu (viz zakladatelská horečka), Rakousku-Uhersku a Spojených státech amerických. V roce 1873 postihly Rakousko-Uhersko, Německo a Spojené státy americké krachy na burzách, které byly následovány kolapsy v bankovním a finančním systému a hospodářským poklesem. Mnohé státy se snažily ekonomické problémy řešit protekcionistickou obchodní politikou.

Klasický zlatý standard

– mechanismus fungování měnové politiky, kdy je cílem udržování stabilní cenové hladiny a pevně stanovených měnových kurzů. Mince a bankovky jsou kryty zlatem v určitém stanoveném poměru. Důležitá je směnitelnost měnové jednotky za zlato pro jejího držitele. Fixní směnný kurz se odvíjí od předem určeného a téměř neměnného množství obsahu zlata v každé měně. Nerovnováhy v mezinárodním obchodě, například přebytek nebo schodek obchodní bilance – jsou ceteris paribus automaticky vyrovnávány přes nesterilizované přílivy a odlivy zlata a změny cenových hladin. Počátek klasického zlatého standardu lze datovat od 70. let 19. století do počátku první světové války.

Imperialismus

– dobytčácká politika velmocí s cílem rozšířit území, vliv daného státu na jiný nebo alespoň získat v jiném státě dominantní vliv. Důvody pro uplatňování imperialismu mohou být náboženské, ekonomické, politické aj. V 19. století lze za imperialistickou politiku označit růst a upevňování pozice britského impéria (viz Pax Britannica – 3. přednáška).

La Belle Époque

– období relativního míru, hospodářské prosperity Francie a ostatních vyspělých evropských zemí na přelomu 19. a 20. století. Docházelo k rozvoji technologií (automobily, vzducholodě, zaoceánské parníky, metro) či kultury.

Lichvář Evropy

– označení Francie v poslední třetině 19. století. Francie poskytovala velké úvěry například Rusku za abnormálně vysoké úroky. Na druhou stranu byly tyto investice rizikové, což se nakonec ukázalo v době politickým změn v Rusku v letech 1917 a 1918, kdy byly všechny dluhy prohlášeny za neplatné a zahraniční investice byly zabaveny.

Napoleonské války

– série válečných konfliktů mezi napoleonskou Francií a dalšími evropskými zeměmi trvající mezi lety 1803–1815. Po porážce Francie byla nastolena hospodářská a politická hegemonie Velké Británie (viz Pax Britannica – 3. přednáška). Napoleonské války byly faktorem pozdějšího nástupu průmyslové revoluce ve Francii.

Pax Britannica

– viz 3. přednáška.

Prusko-francouzská válka

– válečný konflikt mezi Francií a Pruskem mezi lety 1870–1871. Francie prohrála a musela zaplatit 5 mld. zlatých franků Německu, Německo získalo Alsasko a Lotrinsko.

Světová ekonomika

– globální ekonomika, kdy se na mezinárodním obchodě různou měrou podílejí všechny obydlené části světa. Dochází k propojení národních hospodářství prostřednictvím toků zboží a kapitálu. Začala se formovat v poslední třetině 19. století. Centrem západní Evropa a Spojené státy americké.

Zakladatelská horečka (zakladatelský boom, Gründerský boom)

– období burzovních spekulací a překotného zakládání akciových společností v Německu na počátku 70. let 19. století. Po vyhrané prusko-francouzské válce plynuly do Německa miliardy franků jako reparace. To umožnilo zvýšit množství peněz v ekonomice a zlevnění úvěrů. Při minimální regulaci akciového trhu byly zakládány mnohé akciové společnosti, některé z nich s pochybnou budoucností. Velkému zájmu se těšily zejména akcie železničních společností. S dostupnějšími úvěry se rozvinula vlna spekulací s akciemi. Po splacení reparací ale období levných úvěrů skončilo, následovalo vystřízlivění a krach na berlínské burze.